

старший дошкільний період являється головним в осознанні ребенком себя, мотивов и потребностей в мире человеческих отношений. Поэтому важно на данном этапе развития личности заложить основы для формирования дифференцированной адекватной самооценки, позитивной «Я-концепции». Путем психологического анализа выделено в образе «Я» три компонента: когнитивно-оценочный (познавательный), эмоционально-чувственный, мотивационно-волевой. Обосновано, что именно проблема «Я» – в широком ее понимании – должна быть первоочередной при исследовании личностных изменений, так как представление о себе, образ «Я» является итоговой характеристикой работы личности над познанием самой себя, отношением к себе и своему месту в жизни на каждом этапе развития личности. И именно в образе «Я» оказываются результаты деятельности, активности личности. Таким образом, незнание возможностей тела приводят к сужению спектра телесных движений, которые природа дала человеческому телу, и, в конце концов, к блокированию эмоционального, сенситивного проявления, что негативно влияет на состояние здоровья.

Сделан вывод, что учет возрастных особенностей формирования ценностного отношения детей старшего дошкольного возраста к собственной телесности дает возможность педагогам учреждений дошкольного образования эффективно внедрять в образовательный процесс сочетание функционального, ценностного и деятельностного аспектов развития дошкольников, что составляет содержание физической культуры, углубляет понимание ее интеграционной, человеко-образовательной, духовно-физической сущности.

Ключевые слова: дошкольный возраст, «телесное Я», «концепция тела», Я-концепция, образ «Я», образ тела, возрастные особенности развития дошкольников, старший дошкольный возраст, учреждения дошкольного образования.

Chahovets A. I. Age features of forming a value retention preschoolers to their own physicality

The article describes and analyzes the theoretical basis of age-value attitude formation preschoolers to their own physicality. Different thoughts are presented by both domestic and foreign scientists who were engaged in the problem of the image of «I», investigated problems of value orientations, development and upbringing of children of preschool age, their age characteristics. Proved that preschool age is a period of rapid formation of all peculiar to man psychophysiological processes, physical-value orientations. The idea that pre-school age is the foundation of the world and understanding itself, that is why the genesis of a holistic «image-I» is impossible without the formation of the physical-motor «I» (physical and mental «I»), which is often not taken into account in the process preschool physical education. According to the author, is the senior preschool period is mainly in recognizing child itself, motivations and needs in the world of human relations. It is therefore important at this stage of personality development to lay the foundations for the formation of a differentiated adequate self-esteem, a positive «I-concept». Through psychological analysis, in the form of «I», three components are distinguished: cognitive-evaluative (cognitive), emotional-sensory, motivational-volitional. It is substantiated that the problem «I» – in its broad sense – should be a priority in the study of personal changes, since the idea of – oneself, the image of «I» is the final characteristic of the work of the individual over the knowledge of himself, the attitude towards himself and his place in life at each stage of personality development. And, at the same time, it is in the image of «I» that the results of activity, activity of the individual are revealed. Thus, ignorance of the possibilities of the body leads to the narrowing of the spectrum of bodily movements that nature has given the human body, and, in the end, to blocking the emotional, sensory manifestations that negatively affect the health.

It is concluded that considering the age-old peculiarities of the formation of the value attitude of the children of the senior preschool age to their own physicality enables teachers of pre-school establishments to effectively implement in the educational process the combination of functional, value and activity aspects of the development of preschool children, which is the content of physical culture, deepens the understanding of its integration, man –formational, spiritual-physical essence.

Key words: pre-school age, «physical self», «body concept», I-concept, the image of «I», the image of the body, age features of the development of preschoolers, senior preschool age, institutions of preschool education.

УДК 37-044.352:37.011.3-051:373.3-047.22

Чередник Л. М.

ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ТОЛЕРАНТНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЯК КОМПЛЕКС ЙОГО ОСОБИСТІСНО-ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ ТА ВИЯВ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У статті порушено проблему готовності вчителя початкової школи до толерантного виховання учнів як комплексу його особистісно-індивідуальних якостей і вияву професійної компетентності. Педагогічна компетентність, як необхідна передумова професійної діяльності у сфері освіти, є результатом професійної педагогічної освіти. Висвітлено розуміння вимог і тенденцій розвитку світового освітнього процесу, які пріоритетними напрямками формування педагогічної компетентності визнають не тільки формування інтелектуальних знань, умінь, але й особистісних професійних якостей. На основі аналізу наукових, психолого-педагогічних досліджень виведено узагальнене визначення понять «професійна педагогічна підготовка», «професійна компетентність», «педагогічна компетентність», «готовність до толерантного виховання учнів».

Ключові слова: педагог початкової школи, професійна педагогічна підготовка, професійна компетентність, педагогічна компетентність, професіограма, готовність до толерантного виховання учнів.

Зазначені реалії сьогодення потребують пошуку інноваційних шляхів удосконалення і розвитку педагогічної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів, інтернаціоналізації освіти, науки і культури; зростання вимог до професійної підготовки вчителів нової генерації, які виховуватимуть нові покоління громадян України [8].

Професійна діяльність учителя початкової школи передбачає сформованість у нього професійної компетентності та ціннісних педагогічних пріоритетів (володіння толерантністю на всіх рівнях, готовності до толерантного виховання учнів, до толерантної участі у виховному процесі, до виховання толерантності), що сприятиме конструктивній взаємодії і порозумінню з усіма учасниками педагогічного процесу; можливості вибору поведінкових альтернатив; розвитку їх творчого потенціалу, ініціативності, відповідальності та особистісного самоствердження; успішній соціалізації.

Провідні питання професійної педагогічної підготовки майбутнього вчителя початкової школи порушено у дослідженнях сучасних філософів: В. Андрущенко, І. Зязюна, В. Кременя; психологів: Б. Ананьєва, І. Беха, Л. Божович, Л. Виготського, І. Кона, Г. Костюка, О. Леонтєва, В. Моляко, І. Ніколенка, В. Семиченко; педагогів: О. Дубасенюк, О. Пехоти, М. Стельмаховича, О. Савченко, О. Сухомлинської та ін.

На окремих аспектах готовності майбутніх вчителів до виховання учнів зосередили свою увагу науковці О. Абдулліна, А. Алексюк, Є. Белозерцев, А. Бойко, В. Васенко, О. Дубасенюк, О. Киричук, Н. Кузьміна, О. Г. Мороз, Н. Ничкало, А. Нісімчук, Л. Пуховська, С. Сисоєва, В. Сластьонін.

Питання педагогічної компетентності розглядають у своїх дослідженнях науковці В. Адольф, Ю. Варданян, С. Гончаренко, Е. Зеєр, І. Зязюн, І. Колесникова, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, О. Пометун, Е. Рогов, Є. Сахарчук, В. Сериков, В. Синенко, А. Смирнова, Р. Шаповал, А. Щербаков та ін.

У руслі досліджуваної проблеми становлять інтерес педагогічні праці, у яких професійна компетентність та освітньо-виховна функція вчителя пов'язані з потребою формування у педагога толерантності як особистісного утворення (М. Андрєєв, Л. Бернадська, Т. Білоус, О. Волошина, О. Грива, Т. Гурова, Я. Довгополова, М. Карандаш, Е. Койкова, О. Матієнко, Л. Олексюк, О. Орловська, О. Савченко, А. Скок, Н. Скрипник, Ю. Тодорцева та ін.).

Але у жодному з досліджень не окреслено аспект готовності вчителя початкової школи до толерантного виховання учнів як комплексу його особистісно-індивідуальних якостей та компонента педагогічної компетентності; невід'ємної складової частини його професіограми, професійного комфорту і виконання професійних обов'язків.

Мета статті полягає у висвітленні проблеми готовності вчителя початкової школи до толерантного виховання учнів як комплексу його особистісно-індивідуальних якостей, які реалізуються у процесі його професійної діяльності через розкриття сутності понять «професійна педагогічна підготовка», «педагогічна професійна компетентність», «готовність вчителя початкової школи до толерантного виховання учнів», «професіограма».

Процеси глобалізації, інтеграції, інтернаціоналізації освіти, науки і культури, необхідність реформування системи освіти і, як наслідок, зростання вимог до професійної підготовки вчителів нової генерації окреслюють рамки такого освітнього простору, який «має сприяти утвердженню людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розкриттю її здібностей, задоволенню освітніх потреб, гармонії стосунків людини та навколишнього середовища, суспільства і природи» [3, с. 95].

Аналіз педагогічної літератури свідчить, що поняття «*освітньо-професійна підготовка*» вживають переважно як поняття «професійна підготовка» людини, яка готується до виконання певних професійних функцій, обов'язків; як сукупність знань, умінь та навичок, опанування яких надає змогу працювати спеціалістом певної кваліфікації [1, с. 275]; як цілеспрямований процес формування у реальних і потенційних працівників професійних знань та вмінь з метою набуття навичок, необхідних для виконання певних видів робіт; як засіб приросту індивідуального потенціалу особистості, розвитку резервних сил, пізнавальної і творчої активності на основі оволодіння загальнонауковими та професійно значущими знаннями, вміннями та навичками (С. С. Вітвицька); як «соціально та педагогічно організований процес трудової соціалізації особистості, яка забезпечує їй орієнтацію й адаптацію у світі професій» (В. Г. Северов).

На підставі окреслених визначень стає зрозумілим, що процес професійної підготовки має за мету формування і підвищення професійної компетентності у ході теоретичної, практичної та (що є досить важливим) психологічної підготовки до виконання професійних функцій. У контексті вимог сьогодення метою професійної освіти є безпосередньо якість професійної підготовки, що розглядається як «результат реалізації вимог, які висуває ринок праці до фахівця, суспільство – до особистості та особистість – до умов своєї майбутньої професійної діяльності» [7]. Фахівець нової генерації теж має певні вимоги до рівня отримуваної ним професійної освіти, пов'язуючи їх із власним матеріальним забезпеченням та кар'єрним зростанням.

Отже, освітньо-професійна підготовка передбачає цілеспрямовану систему навчання, що має на меті забезпечення сукупності знань, умінь і навичок для кваліфікованого виконання конкретної діяльності, що створює умови для удосконалення та самореалізації особистості, задоволення її інтересів і потреб у фаховій сфері.

У процесі освітньо-професійної підготовки особливе місце займає *педагогічна освіта*, визначення поняття якої є досить об'ємним, багатоаспектним і є предметом викладу, перш за все, основних нормативних документів (Конституція України, Національна доктрина розвитку освіти, закон України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державна програма «Вчитель» та інші нормативні акти).

У вихідних положеннях Концептуальних засад розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір зазначено, що *професійна педагогічна освіта* є такою системою освіти, яка «на основі національних надбань світового значення та усталених європейських традицій забезпечує формування педагогічних працівників, здатних здійснювати професійну діяльність на демократичних та гуманістичних засадах, реалізовувати освітню політику як пріоритетну функцію держави, що спрямовується на розвиток та самореалізацію особистості, задоволення її освітніх і духовно-культурних потреб, а також потребу бути конкурентоспроможними на ринку праці» [6].

Освітньо-професійна підготовка майбутнього педагога (педагогічна освіта) базується на формуванні та збагаченні знань, умінь і навичок, необхідних для адекватної організації навчально-виховного процесу (А. А. Абдулліна).

Одним із пріоритетів професійної педагогічної підготовки є формування у майбутніх педагогів інтересу до обраної професії, розвиток у них практичних умінь та навичок самостійної роботи, оволодіння рефлексією майбутньої педагогічної діяльності, тобто створення умов для професійної ідентифікації та самоідентифікації себе в обраній сфері професійної діяльності [5].

Сучасні вимоги до професійної підготовки педагогічних кадрів, тенденції розвитку світового освітнього процесу пріоритетними напрямками формування педагогічної компетентності визнають не тільки формування інтелектуальних знань, умінь, але й особистісних професійних якостей. Сьогоднішній педагог має бути «висококваліфікованим і далекоглядним професіоналом, свідомим і відданим патріотом України, тонким психологом, котрий володіє інформаційними та педагогічними технологіями» [4]. Тотожну позицію висловлено у дослідженнях Н. Дем'яненко, яка розглядає загальнопедагогічну підготовку вчителя початкової школи як процес засвоєння майбутнім педагогом професійних знань, вироблення відповідних умінь і навичок, формування позитивних соціальних і пізнавальних потреб самовиховання і самореалізації [2].

Саме тому педагогічна освіта в умовах реформування, яке регламентується Законом України «Про вищу освіту», трактується як культуротворчий акт, процес безперервного професійного становлення, результатом якого є сформована на відповідному рівні педагогічна компетентність.

Кінцевою метою і результатом професійної педагогічної освіти має стати сформованість у педагога професійної педагогічної компетентності як необхідної передумови його професійної діяльності у сфері освіти.

У дослідженнях сучасних науковців не існує однозначного трактування поняття «*професійна педагогічна компетентність*».

Професійна компетентність визначається як:

- певний психічний стан, що дозволяє діяти самостійно, осмислено і відповідально, на високому рівні виконувати визначені професійні функції (Ю. Варданян, А. Маркова);
- професійна готовність та здатність до виконання задач і обов'язків щоденної діяльності (К. Абульханова, Л. Анциферова, П. Симонов);
- наявність спеціальної освіти, глибокої загальної та спеціальної ерудиції, сформованість високого морального і культурного рівня (В. Зазикін, А. Чернишова);
- сукупність професійних знань, умінь, а також способи виконання професійної діяльності (Е. Зеєр);
- здатність фахівця від моменту початку своєї професійної діяльності на рівні визначеного державою певного стандарту відповідати суспільним вимогам професії шляхом ефективної професійної діяльності та демонструвати належні особисті якості (С. Іванова);
- ділові та особистісні якості фахівця, рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для того, щоб досягти мети в певному виді професійної діяльності, а також моральна позиція фахівця (Л. Мітіна).

Пропонуючи різні визначення сутності поняття «*професійна педагогічна компетентність*», науковці однак сходяться у виокремленні в ній двох основних компонентів:

- 1) системи знань, яка визначає теоретичну готовність викладача;
- 2) системи умінь і навичок, що становить основу практичної готовності викладача до здійснення професійної діяльності.

На думку науковців, показниками професійної компетентності є загальна сукупність об'єктивно необхідних знань, умінь та навичок; уміння правильно їх застосовувати під час виконання своїх функцій; знання та прогнозування можливих наслідків певних дій; результат праці людини; практичний досвід; гнучкість методу; критичність мислення; а також професійні позиції, індивідуально-психологічні якості й акмеологічні інваріанти.

На сучасному етапі формування єдиного європейського простору у світлі проблеми підвищення якості національної освіти слушною є думка авторів, які серед компонентів професійної компетентності на чільне місце висувають вимоги до індивідуальності педагога, засновані на сформованості таких особистісних рис, як здатність до інноваційного навчання і засвоєння новітніх освітніх технологій, вміння викликати інтерес до знань, високий рівень загальної культури, всебічного розвитку, моральних переконань, що в цілому має сприяти створенню комфортного освітнього середовища і забезпечити позитивний вплив на розвиток індивідуальності учня, підготувати його до життєдіяльності у полікультурному динамічному суспільстві (В. Д. Будак, Д. С. Мазоха, Н. І. Мачинська, Н. В. Кузьміна). Ці уміння, знання і навички становлять професіограму педагога початкової школи.

Професіограма (лат. *professio* – спеціальність і грец. *gramma* – риска, написання) особистості вчителя – ідеальний портрет учителя, зразок, еталон, у якому представлені якості особистості, якими він має володіти, а також знання, уміння, навички, необхідні для виконання педагогічних функцій.

Вона є своєрідним реєстром, що охоплює сукупність особистісно-ділових рис, суспільно-політичних, психолого-педагогічних і спеціальних знань, а також програму педагогічних умінь і навичок, необхідних для виконання вчителем його повсякденних професійних обов'язків. Професіограма дає повну кваліфікаційну характеристику педагога з погляду вимог до його знань, умінь, навичок, особистості, здібностей, психофізіологічних можливостей і рівня підготовки. Близьким за змістом до поняття «професіограма» є поняття «акмеограма» – опис усіх аспектів праці конкретного професіонала, вимог до його індивідуальності, зорієнтованих на продуктивний творчий розвиток особистості фахівця.

Нині накопичено значний досвід побудови професіограми вчителя, що дає змогу об'єднати професійні вимоги до нього у такі основні взаємопов'язані комплекси:

а) громадянські якості (широкий світогляд, принциповість і стійкість переконань, громадянська активність, цілеспрямованість, відповідальність, патріотизм, гуманізм, оптимізм; віра в людей, у свої сили і можливості; працелюбність; потреба в постійній самоосвіті і готовність до неї тощо);

б) якості, зумовлені специфікою професії вчителя (професійно значущі особистісні якості, що характеризують інтелектуальний, емоційно-вольовий аспекти особистості, істотно впливають на результат професійної діяльності і визначають індивідуальний стиль діяльності: любов до дітей; чесність, совісність, справедливість, об'єктивність; твердість характеру, витримка, терпіння і самовладання; вимогливість; чуйність; адекватність сприйняття дитини та уважність до неї, тактовність, толерантність; організаторські здібності, вміння працювати з дитячим колективом, творчий склад мислення, педагогічна інтуїція, педагогічна спостережливість; висока культура мовлення, комунікативність, фізичне і психічне здоров'я; професійна працездатність; швидкість орієнтації у складних педагогічних ситуаціях тощо);

в) спеціальні знання, уміння та навички з предмета (володіння предметом і методикою його викладання; психологічна підготовка; володіння технологіями навчання і виховання; педагогічний такт; педагогічна техніка, уміння спілкуватися тощо).

Зазначені якості педагога забезпечують повноцінне виконання ним своїх професійних функцій та обов'язків.

Отже, аналіз різних підходів до досліджуваного поняття дає змогу стверджувати, що професійна компетентність педагога – це складний комплекс професійних знань, вмінь, навичок у поєднанні з професійно важливими особистісними якостями: креативність, мобільність, комунікабельність, толерантність, врівноваженість, чуйність, доброзичливість, готовність та прагнення до самопізнання, саморозвитку і самореалізації, саморефлексії.

Узагальнивши результати наукових досліджень, ми виокремили комплекс особистісно-індивідуальних якостей педагога, які становлять основу професійної компетентності педагога, є важливими компонентами професіограми, забезпечуючи йому можливості толерантного виховання учнів, толерантної участі в освітньому процесі (схема 1).

Схема 1. Особистісно-індивідуальні якості педагога – компоненти професіограми, які становлять основу професійної компетентності педагога та його готовності до толерантного виховання учнів.

Отже, українська держава сьогодні потребує фахівців з інноваційним типом мислення, що ґрунтується на толерантності, розумінні найвищої цінності людини та людського життя, сповідуванні демократичних цінностей та усвідомленні власної національної ідентичності. Це аргументує підстави для формування у майбутнього вчителя початкової школи готовності до толерантного виховання учнів як компонента його професійної компетентності і запоруки його успішної професійної діяльності.

Використана література:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Дем'яненко Н. М. Загальнопедагогічна підготовка майбутнього вчителя в історії вищої школи України (XIX – перша чверть XX ст.) : автореф. ... док. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. М. Дем'яненко. – Київ, 1999. – 47 с.
3. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти: технологічний підхід : [монографія] / Л. В. Коваль. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. – 330 с.
4. Ковальчук В. Ю. Модернізація професійної та світоглядно-методологічної підготовки сучасного вчителя : автореф. дис. ... док. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. Ю. Ковальчук. – Київ, 2006. – 34 с.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ : К.І.С, 2004. – 112 с.
6. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір (Затверджено наказом МОН № 998 від 31 грудня 2004 р.). – 6 с.
7. Кострубань Р. В. Формування толерантності у майбутніх учителів у процесі гуманітарної підготовки у педагогічних коледжах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Р. В. Кострубань. – Хмельницький, 2016. – 333 с.
8. Орловська Н. М. Школа толерантності: шлях до формування толерантного суспільства : [навч.-метод. посіб.] / [Н. М. Орловська, Н. А. Осацюк, Т. П. Томчишина, С. Г. Шенгілевич]. – Чернівці – Київ : Букрек. – 2012. – 504 с.
9. Сисоєва С. О. Освіта як об'єкт дослідження / С. О. Сисоєва // Шлях освіти. – Київ : Міністерство освіти і науки України, Національна академія педагогічних наук України, Асоціація працівників гімназій і ліцеїв України. – 2011. – № 2. – С. 5–11.

References:

1. Honcharenko S. Ukrainian Pedagogical Vocabulary / S. U. Honcharenko. – Kyiv : Lybid, 1997. – 376 p.
2. Demyanenko N. M. General Pedagogical Education of Future Teacher in the History of High School of Ukraine (XIX – 1st quarter of XX cent.) : autoref. for scientific title D.Sc. : 13.00.04 «Theory and Methodology of Professional Education» / N.M. Demianenko. – Kyiv, 1999. – 47 p.
3. Koval L. V. Professional Education of the Future Teachers in Context of Elementary Education Development: technological approach : [monograph] / L. V. Koval. – Donetsk : LANDON-XXI, 2011. – 330 p.
4. Kovalchuk V. U. Modernization of professional and mindset and methodological Training of Modern Teacher : autoref. dissertation for D. of Pedagogical Sc.: 13.00.04 «Theory and Methodology of Professional Education» / V. U. Kovalchuk. – K., 2006. – 34p.
5. Competency Approach in Modern Education: Global Experience and Ukrainian perspectives: Educational Politics Library / by red. O. V. Ovcharuk. – Kyiv : K.I.C, 2004. – 112 p.
6. Conceptual background of Pedagogical Education Development in Ukraine and its Integration into European Educational Environment (Approved by Order of MES № 998 from 31.12.2004.). – 6 p.
7. Kostruban R. V. Forming of Tolerance of the Future Teachers in Humanitarian Training Process at Pedagogical Colleges: dissertation for Ph.D of Pedagogical Science title : 13.00.04 «Theory and Methodology of Professional Education» / R. V. Kostruban. – Khmelnytskyi, 2016. – 333 p.
8. Orlovska N. M. School of Tolerance: the way to form tolerant society: sc.-metod. guide / [N. M. Orlovska, N. A. Osatiuk, T. P. Tomchyshyna, S. G. Shengilevych]. – Chernivtsi – Kyiv : Bukrek. – 2012. – 504 p.
9. Sysoyeva S. O. Education as an object for Researches / S. O. Sysoyeva // Shliakh osvity. – Kyiv : Ministry of Education and Science of Ukraine, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Association of gymnasium and lyceum employees of Ukraine. – 2011. – № 2. – P. 5–11.

Чередник Л. Н. Готовность учителя начальной школы к толерантному воспитанию учеников как комплекс его лично-индивидуальных качеств и проявление профессиональной компетентности

В статье затронута проблема готовности учителя начальной школы к толерантному воспитанию учащихся как комплекса его лично-индивидуальных качеств и проявления профессиональной компетентности. Педагогическая компетентность как необходимое условие профессиональной деятельности в сфере образования является результатом профессионального педагогического образования. Освещено понимание требований и тенденций развития мирового образовательного процесса, которые приоритетными направлениями формирования педагогической компетентности признают не только формирование интеллектуальных знаний, умений, но и личностных профессиональных качеств. На основе анализа научных, психолого-педагогических исследований выведено обобщенное определение понятий «профессиональная педагогическая подготовка», «профессиональная компетентность», «педагогическая компетентность», «готовность к толерантному воспитанию учащихся».

Ключевые слова: педагог начальной школы, профессиональная педагогическая подготовка, профессиональная компетентность, педагогическая компетентность, профессиограмма, готовность к толерантному воспитанию учащихся.

Cherednyk L. M. Elementary school teacher's willingness to the tolerant education of pupils as a set of teacher's own individual personal skills and demonstration of professional competency

The abstract refers to the problem of the elementary school teacher's willingness to the tolerant education of pupils as a set of teacher's own individual personal skills and demonstration of professional competency. Pedagogical competence as a necessary re-

quirement for professional activities in educational environment is a result of Pedagogical education. Understanding of requirements and tendencies of global educational process development that determines as priority way of pedagogical competence not only intellectual knowledge and skills forming, but also personal professional skills forming, were highlighted in this abstract. Based on analysis of scientific, psychology and pedagogy researches general definitions of next concepts were created: "professional pedagogical raining", "professional competence", "pedagogical competence", "willingness to tolerant education of pupils".

Key words: elementary schoolteacher, professional pedagogical training, professional competence, pedagogical competence, profессиogramma, willingness to tolerant education of pupils.

УДК 378.011.3-051:373.2]:37.015.31-044.337(045)

Шапаренко Х. А.

МОДЕЛЬ ОСОБИСТІСНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті з'ясовано сутність категорій «модель» та «моделювання» стосовно проблеми особистісного самовдосконалення майбутніх педагогів дошкільної освіти. Охарактеризовано сутність і зміст поняття «педагогічне моделювання». Визначено теоретичні аспекти педагогічного моделювання процесу особистісного самовдосконалення майбутніх педагогів дошкільної освіти. Представлена авторська позиція стосовно моделі особистісного самовдосконалення майбутніх педагогів дошкільної освіти, яка базується на інтеграції ціннісного розуміння педагогічної діяльності як особливого виду духовної культури. Обґрунтовано основні компоненти педагогічної моделі особистісного самовдосконалення майбутніх педагогів дошкільної освіти.

Ключові слова: модель, моделювання, педагогічна модель, особистісне самовдосконалення, духовна культура, системний підхід, компоненти педагогічної моделі, педагог дошкільної освіти.

Традиційно зарубіжна і вітчизняна педагогіка вивчає закономірності самовдосконалення особистості в умовах спеціально організованої виховної системи, що забезпечує цілеспрямований розвиток кожної людини як неповторної індивідуальності. Організаційно процес виховання пов'язаний зі створенням такої громадської практики, яка спрямовує розвиток суб'єктивного світу людини, що сприяє усвідомленому прийняттю ним громадських цінностей, самостійності у вирішенні складних моральних проблем відповідно до зразків і ідеалів суспільства.

Моделювання як засіб графічного відображення авторської думки вже давно використовують у теорії і методиці професійної освіти. Моделювання зазвичай розглядається як метод системного дослідження, а створена внаслідок цього модель слугує вирішенню освітніх цілей.

Як зазначає О. Листопад, до переваг моделювання як методу дослідження належить те, що він дозволяє розглядати побудову педагогічного процесу як зведення в єдину систему певних структурних елементів, чітко визначення їх причинно-наслідкових зв'язків, послідовності у часі і просторі (В. Биков, М. Вартофський, Б. Глинський, В. Иванов, Ю. Кулюткін та ін.).

Наукові розвідки (Є. Лодатко, О. Остапенко, Т. Ващик, В. Гузеєв, О. Мещанінов, В. Лобашев) доводять, що моделювання займає важливе місце в методології педагогічної науки поряд із такими методами наукового пізнання, як спостереження та експеримент. Воно безпосередньо пов'язане не лише із реалізацією принципу наочності в навчанні та застосуванням наочності у процесі пізнання педагогічних феноменів, а й уможливує: а) відображення суттєвих для дослідження характеристик існуючої педагогічної системи в спеціально створеному об'єкті (моделі), який перебуває у деякому відношенні схожості з оригіналом, хоча за певними параметрами може від нього й відрізнятись; б) дослідження цього замішувача (моделі); в) отримання нового знання про оригінал внаслідок дослідження моделі [1, с. 179].

Суттєвим для дослідження є тлумачення моделі (лат. *modulus* – міра, зразок) як системи об'єктів або знаків, яка відтворює найбільш істотні властивості системи-оригіналу; штучна система елементів, яка з певною точністю відображає деякі властивості, сторони, зв'язки об'єкта, що досліджується [2, с. 120].

Відповідно до мети роботи, під моделлю розуміємо реальну систему, що дає нову інформацію про об'єкт дослідження та можливість визначити або спрогнозувати зв'язки та взаємозв'язки процесу особистісного самовдосконалення майбутнього фахівця у педагогічному навчальному закладі.

Низка науковців (Ю. Завалевський, Ю. Прокопович, В. Сагарда та ін.) вважають, що моделювання як метод наукового пізнання будується на здатності людини абстрагувати схожі ознаки або властивості різних за природою об'єктів чи явищ і встановлювати певні співвідношення між ними. Моделювання належить до теоретичного пізнання, воно є не лише засобом відображення дійсності, а й може бути практичним критерієм істинності знань, зокрема у зіставленні цієї моделі з уже ustalеною теорією. У свою чергу В. Маслов зазначає, що моделювання – творчий цілеспрямований процес конструктивно-проектувальної, аналітико-